

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА

ДИЧКОВСЬКИЙ Степан Іванович

УДК 168.522: 378.147.11 (042.3)

**ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі дистанційного навчання Національного авіаційного університету Міністерства освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Уваркіна Олена Василівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова,
вчений секретар університету.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Даниленко Лідія Іванівна,
Центральний інститут післядипломної
педагогічної освіти Університету
менеджменту освіти АПН України,
проректор з навчальної роботи;

кандидат педагогічних наук,
Донець Зоя Федорівна,
Київський університет „Східний Світ”,
ректор університету.

Захист відбудеться 8 жовтня 2009 року о 16.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано „2 „ вересня 2009 року.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради,
доктор педагогічних наук, професор

В.Д. Сиротюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На рубежі ХХ–ХХІ століття визначилися принципово нові риси світової цивілізації, пов'язані з процесами глобалізації, функціонування інформаційних технологій, створенням умов для розвитку інтелектуально-творчих особистісних здібностей, які б забезпечували уміння здобувати знання. Однією з обставин, які характеризують глобалізаційні процеси, є зближення характеру суспільних відносин у різних країнах. Вхідження України в світовий освітянський простір та орієнтація на ринок праці вимагають певних змін в організації підготовки спеціалістів у вищих технічних навчальних закладах освіти. Структурно-змістові та процесуальні перетворення в освіті, які спрямовуються на підвищення ефективності роботи вищих навчальних закладів та досягнення ними якості підготовки спеціалістів передбачені Законами України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Національною доктриною розвитку освіти, Концепцією професійної освіти, Державною національною програмою „Освіта” (Україна ХХІ століття) та Державною програмою „Інформаційні та телекомунікаційні технології в освіті і науці” на 2006 – 2010 р.р. Вони пов'язані необхідністю формувати висококваліфікованого фахівця, особистості, яка розуміє життя як найвищу цінність, може свідомо оцінювати і вирішувати проблеми, які постають перед конкретним індивідумом, його оточенням і людством взагалі.

Сьогодні вищий технічний навчальний заклад, який готує спеціалістів для виробництва, несе повну відповідальність за рівень дотримання стандарту, формування у фахівців відповідного обсягу та якості знань, умінь та навичок, передбачених освітньо-кваліфікаційною характеристикою державного стандарту. Досягнення цієї мети і стає внутрішньою глобальною проблемою вищих технічних навчальних закладів. Саме потребою якісного практичного вирішення її мотивується пошук та впровадження інноваційних технологій, прогресивних засобів та методів навчання, вдосконалюються навчальні плани, програми, рівень викладання та зміст підготовки фахівців у вищих технічних навчальних закладах України.

Вища технічна освіта України, що в минулому входила до першої п'ятірки найкращих у світі, в останні десятиріччя відставала від завдань часу і нині перебуває в стані кризи. В основі її – технократична недооцінка головного завдання вищої школи – виховання майбутнього фахівця не тільки як професіонала, а й як творчої особистості, гуманіста і патріота. Вузька спеціалізація, що домінувала в багатьох вищих технічних навчальних закладах, ускладнювала застосування інженерами нових дисциплін, закріплювала вузький технічний кругозір спеціаліста. З огляду на це вища технічна освіта потребує суттєвої перебудови у зв'язку з новими умовами розвитку економіки та виробництва, проникнення комп'ютерної техніки до усіх сфер народного господарства й культури, інтелектуалізації та гуманітаризації праці.

Аналіз науково-педагогічної літератури переконує в тому, що проблема підвищення рівня професійної підготовки студентів вищих навчальних закладів у процесі вивчення культурологічних дисциплін поки що недостатньо вивчена і потребує значної уваги. Це, насамперед, стосується вдосконалення змісту, форм

і методів навчання для ефективної підготовки спеціалістів у вищому технічному навчальному закладі.

Вирішенню проблеми вищої школи щодо гуманітарної підготовки майбутніх спеціалістів технічного профілю багато у чому сприяє включення у навчальні плани за різними напрямками підготовки дисциплін культурологічного циклу, зокрема, „Українська та зарубіжна культура” та „Культурологія”. Призначення цих дисциплін полягає у сприянні формуванню у студентів технічних спеціальностей розвитку інтелекту і творчих здібностей.

Практика вітчизняної та зарубіжної технічної освіти свідчить про те, що культурологічна підготовка майбутніх інженерів є об’єктивною необхідністю. Технічна освіта готує фахівців, які стають керівниками виробництва, розуміють завдання та сутність своєї професійної діяльності, легко орієнтуються у складних проблемних ситуаціях, здатні їх передбачити. Отже, гуманістичний аспект технічної освіти дозволяє спеціалістам перебувати на високому професійному рівні та розвивати культуру своєї діяльності. Тому без повноцінної професійної, соціально-гуманітарної підготовки не може бути сучасної вищої професійної освіти. Технократичний підхід до розв’язання багатьох загальнолюдських проблем, тлумачення питань моралі показують напрямок роботи з підвищення загальної професійної культури майбутніх фахівців. Для розв’язання цих проблем необхідне творче співробітництво фахівців технічно-гуманітарного спрямування. Освіта ХХІ століття має в собі гармонійно поєднувати гуманітарний, соціально-науковий та технічний компоненти.

З цього приводу доцільно використати дистанційне навчання, яке ґрунтується на комп’ютерних і телекомунікаційних технологіях, формуючись з урахуванням зарубіжного досвіту з метою адаптації найбільш ефективних закордонних технологій до українського освітнього середовища. Це визначає необхідність ґрунтового аналізу моделей дистанційного навчання у вищих технічних навчальних закладах, які сьогодні функціонують у зарубіжних країнах, та умов, які сприяють формуванню цих моделей.

Враховуючи, що сучасному суспільству потрібна освіта, яка спроможна забезпечити вимоги до споживача та виробника матеріальних і духовних благ. Виконати соціальне замовлення суспільства через збільшення асигнувань на освіту, зростання кількості навчальних закладів та іншими традиційними способами не в змозі навіть розвинені країни. Тому поява дистанційної освіти не випадкова, це закономірний етап розвитку та адаптації освіти до сучасних умов.

Дослідження з цієї проблеми здійснювалися в різних аспектах: теоретико-методологічному (В.П.Безпалько, О.В.Глузман, І.А.Зязюн, Е.В.Лузік, Н.Г.Ничкало, В.К.Майборода, О.С.Романовський, Н.А.Побірченко, В.В.Рибалко, В.А.Семиченко, С.О.Сисоєва, Л.Л.Товажнянський та ін.); гуманізації та гуманітаризації вищої технічної освіти (О.В.Бондаревська, Л.С.Виготський, С.У.Гончаренко, І.А.Зязюн, А.А.Кірсанов, Ю.І.Мальований, Н.Г.Ничкало, А.Маслоу, В.М.Монахов, К.Роджерс, О.Л.Шевнюк та ін.); теоретичних засад культурологічної підготовки майбутніх фахівців (З.Ф.Донець, І.А.Луцька, В.С.Маслов, О.А.Попова, О.П.Рудницька, Н.В.Сердюк, О.Л.Шевнюк, Ю.А.Юрченко та ін.); підготовки майбутніх спеціалістів засобами дистанційного

навчання (П.В.Дмитренко, Г.О.Козлакова, В.А.Кравець, В.Н.Кухаренко, В.І.Кущерець, В.В.Олійник, Ю.А.Пасічник, Е.С.Полат, О.В.Рибалко, Е.Г.Скробицький, П.В.Стефаненко та ін.).

Виходячи з безумовної актуальності зазначених питань, їх теоретичної та практичної значущості, визначена мета наукового дослідження в такому формулюванні: **«Педагогічні засади культурологічної підготовки майбутніх інженерів засобами дистанційного навчання».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана згідно з темою наукових досліджень кафедри дистанційного навчання Національного авіаційного університету „Вирішення проблем гуманітарної підготовки майбутніх спеціалістів технічного профілю у вищому навчальному закладі засобами дистанційного навчання” (науково-дослідна робота № 11/17.01.01).

Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Інституту педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України 23 грудня 2004 року, протокол № 11 і узгоджена в Раді з координації наукових досліджень в галузі педагогіки та психології в Україні 29 березня 2005 року, протокол № 3.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці культурологічної підготовки майбутніх інженерів засобами дистанційного навчання.

Відповідно до мети дослідження були поставлені основні **завдання**:

1. Провести аналіз філософської, психолого-педагогічної, методичної літератури з культурологічної підготовки майбутніх інженерів у вищому технічному закладі засобами дистанційного навчання.

2. Розробити та теоретично обґрунтувати зміст, форми та методи культурологічної підготовки майбутніх інженерів у вищому технічному навчальному закладі.

3. Визначити критерії та рівні ефективності культурологічної підготовки майбутніх спеціалістів за дистанційною формою навчання.

4. Розробити та впровадити мультимедійні навчально-методичні комплекси з культурологічних дисциплін у вищому технічному навчальному закладі.

5. Експериментально перевірити ефективність культурологічної підготовки майбутніх інженерів у вищому технічному навчальному закладі засобами дистанційного навчання.

Об'єкт дослідження: процес культурологічної підготовки майбутніх інженерів у вищому технічному навчальному закладі.

Предмет дослідження: зміст, форми і методи культурологічної підготовки майбутніх інженерів засобами дистанційного навчання.

Методи дослідження. Для розв'язання визначених завдань, досягнення мети, використовувався комплекс взаємодоповнюючих методів дослідження, зокрема:

1) теоретичні – аналіз, систематизація та узагальнення культурологічної та педагогічної, вітчизняної та зарубіжної літератури з проблем дослідження,

що дало змогу обґрунтувати місце та роль культурологічної підготовки майбутнього інженера засобами дистанційного навчання;

2) діагностичні методи – контроль, перевірка, тестування, анкетування, спостереження, які сприяли проведенню констатуючого і формуючого експерименту з оцінювання рівня культурологічної підготовки спеціалістів технічного профілю у вищому навчальному закладі;

3) факторно-критеріальний, статистичні методи аналізу результатів педагогічного експерименту.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що: *вперше* розроблено і теоретично обґрунтовано зміст, форми та методи культурологічної підготовки майбутніх інженерів у вищому технічному навчальному закладі засобами дистанційного навчання; обґрунтовано та експериментально підтверджено ефективність культурологічної підготовки майбутніх інженерів засобами дистанційного навчання за допомогою факторно-критеріального та статистичного методів;

удосконалено зміст освіти та принципи підготовки фахівців технічного профілю засобами дистанційного навчання;

визначено засоби оптимізації дистанційної форми навчання та критерії ефективності культурологічної підготовки майбутніх інженерів за дистанційною формою навчання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що розроблено та впроваджено мультимедійний навчально-методичний комплекс з культурологічних дисциплін для дистанційної форми навчання; підготовлено методичні матеріали для підвищення ефективності культурологічної підготовки майбутніх інженерів за дистанційною формою навчання; протягом усього періоду автор особисто брав участь у розробці та впровадженні методичних рекомендацій щодо впровадження дистанційної форми навчання у вищому технічному навчальному закладі.

Експериментальна база дослідження виконувалася у Національному авіаційному університеті, Інституті заочного та дистанційного навчання, центрах заочного та дистанційного навчання (м.Конотоп, м.Черкаси, м. Сімферополь, м. Слов'янськ), де проведено експеримент з визначення ефективності впровадження дистанційного навчання щодо культурологічної підготовки майбутніх спеціалістів технічного профілю; здійснено впровадження та перевірку окремих елементів при вивченні культурологічних дисциплін у вищому технічному навчальному закладі. Дослідженням було охоплено 300 студентів дистанційної та заочної форми навчання технічних спеціальностей та 8 викладачів названого вищого навчального закладу.

Впровадження результатів дослідження. Наукові положення, навчально-методичні матеріали впроваджено у Харківському національному університеті радіоелектроніки (довідка № 01-„Д”-78 від 18.03.2009 р.); Національному технічному університеті України „Київський політехнічний інститут” (довідка № 29/2600 від 31.03.2009 р.); Київському національному університеті культури і мистецтв (довідка № 173/1 від 25.02.2009 р.); Національному авіаційному університеті (довідка № 145/24 від 27.01.2009 р.).

Особистий внесок автора полягає в розробці і теоретичному обґрунтуванні вихідних положень дисертаційної роботи, в самостійному дослідженні теоретичних і методичних аспектів проблеми; в авторському підході до визначення педагогічних основ підвищення критеріїв ефективності культурологічної підготовки майбутніх інженерів засобами дистанційного навчання. Підготовлено та впроваджено у навчальний процес навчальну та робочу програму з дисциплін „Культурологія” та „Українська та зарубіжна культура” для студентів технічних спеціальностей дистанційної форми навчання. Видано у співавторстві навчально-методичний посібник „Культурологія” (модульна система навчання), де особистим внеском автора даного дослідження є написаний розділ 6 „Релігія як форма культури”. Розроблено та впроваджено навчально-методичний комплекс з культурологічних дисциплін для дистанційної форми навчання. У працях, опублікованих у співавторстві з С.В. Івановим, П.С.Борсуком, Т.І.Русаковою автору належать розділи: „Культурологічна підготовка студентів вищих технічних навчальних закладів”, „Впровадження дистанційної форми навчання у вищому технічному навчальному закладі”, „Професійна підготовка майбутніх інженерів засобами дистанційного навчання”.

Апробація результатів дослідження здійснювалася під час проведення дослідно-експериментальної діяльності, доповідях та виступах автора на Міжнародних та Всеукраїнських наукових конференціях: IV Міжнародна науково-технічна конференція „АВІА-2002” (Київ, 2002), VI Міжнародна науково-технічна конференція „Проблеми та шляхи розвитку вищої технічної освіти” (Київ, 2002), IX Міжнародна науково-методична конференція „Актуальные вопросы совершенствования подготовки конкурентоспособных специалистов в новых социально-экономических условиях” (Севастополь, 2002), VI Українська науково-методична конференція „Комп’ютерні технології навчального призначення в хімії” (Донецьк, 2003), X юбилейная Международная научно-методическая конференция „Высшее образование в XXI веке: Информационно-Коммуникация-Мультимедиа” (Севастополь, 2003), I науково-практична конференція „Культурологічні засади технічного та промислового дизайну у системі суспільних відносин” (Київ, 2004), Всеукраїнська науково-практична конференція „Комп’ютерна підтримка навчальних дисциплін у середній і вищій школі” (Луганськ, 2004), II Міжнародна науково-практична конференція „Полікультуротворча діяльність – 2004” (Київ, 2004), II Всеукраїнська науково-методична конференція „Безперервна освіта: реалії та перспективи” (Івано-Франківськ, 2005), III Міжнародна науково-практична конференція „Полікультуротворча діяльність – 2005” (Київ, 2005), Всеукраїнська науково-методична конференція „Якісна освіта XXI століття: проблеми і пошуки” (Донецьк, 2009).

Основні результати дослідження доповідались та обговорювались на наукових семінарах, конференціях, засіданнях кафедри дистанційного навчання Національного авіаційного університету; засіданнях кафедри культурології та мистецтвознавства Національного авіаційного університету; засіданнях кафедри комп’ютерних технологій дизайну Національного авіаційного університету, засіданнях кафедри педагогіки та психології професійної освіти Національного авіаційного університету.

Публікації. Основні результати дослідження відображені у 28 науково-методичних працях, у тому числі 1 навчально-методичний посібник (у співавторстві); 17 статей опубліковано у провідних наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України, 10 наукових праць у матеріалах конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи 311 сторінок, основна частина 223 сторінки. Список використаних джерел, який містить 212 найменувань, викладено на 19 сторінках. Дисертація містить 10 таблиць на 11 сторінках, 20 рисунків на 17 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми дослідження; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, методи, гіпотезу дослідження; висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів наукового пошуку, особистий внесок дисертанта; доведено вірогідність та обґрунтованість отриманих результатів, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження у педагогічну практику.

У першому розділі „**Теоретичні та методичні засади культурологічної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю у вищих навчальних закладах**” на основі критичного аналізу філософської, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури розглянуто теоретичні засади досліджуваної проблеми, зокрема стан розробки та умови реалізації концепції гуманізації та гуманітаризації освіти, а також основні напрями розв'язання проблеми культурологічної підготовки фахівців технічного профілю у вищих навчальних закладах як необхідного чинника модернізації освіти.

Система вищої технічної освіти в Україні спрямована на поєднання фундаментальної, загальнонаукової, спеціальної підготовки з духовним, художньо-естетичним, моральним, громадянським розвитком особистості майбутнього фахівця технічного профілю. Необхідність переходу на основу організаційно-методичних принципів професійної підготовки студентів вищих технічних навчальних закладів освіти, значення викладання предметів соціально-гуманітарного циклу обумовлюють принципову зміну місця і ролі культурологічної освіти.

У розділі визначено основні загальні напрямки розв'язання питань культурологічної підготовки фахівців у вищих навчальних технічних закладах, які є складовою педагогічної системи вищого освіти, яка базується і здійснюється на загально-педагогічних принципах навчання і виховання. Однак, враховуючи своєрідність, новизну проблеми і відбитої нею практичної діяльності, слід наголосити на специфічних принципах культурологічної підготовки студентів технічних навчальних закладів. Ці принципи, з одного боку, відбивають вимоги до змісту, методів, організаційних основ процесу формування системи гуманістичних ціннісних орієнтацій, культурологічних знань і вмінь, а з іншого, визначають основні регулятиви, які мають практичне значення як підстави створення необхідних професійних умов. Розробка змісту культурологічної підготовки і

відповідного спектра культурологічних проблем у даному дослідженні спирається на комплекс відповідних принципів.

У розділі розкрито історіографію культурологічної підготовки людини з античного періоду до кінця XX століття, визначено, що культурологічна підготовка спеціалістів технічного профілю у вищих навчальних закладах потребує внесення істотних змін у педагогічні аспекти проблеми підготовки спеціалістів. Важливим напрямком цих змін є педагогічна система культурологічного навчання, виховання та розвитку студентів.

На основі аналізу психолого-педагогічних досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених виявлено, що культурологічна підготовка майбутнього інженера у вищому технічному навчальному закладі є система культурологічних знань і умінь; культурологічна компетентність; культурологічна підготовленість; теоретична і практична готовність.

Аналіз наукових джерел та наслідків досліджень приводять до висновку, що культурологічна підготовка є важливою складовою процесу професійної підготовки майбутнього інженера. Вона є системотвірним фактором процесу підготовки студентів вищих технічних закладів освіти, наскрізною ланкою, яка пронизує кожен її компонент.

У другому розділі „Теоретичне обґрунтування чинників підготовки майбутніх інженерів засобами дистанційного навчання” визначено й науково обґрунтовано сутність і зміст дистанційної форми навчання майбутніх інженерів.

Одним із перспективних напрямів ми вважаємо широке запровадження у навчальний процес методики дистанційного навчання на основі комп'ютерної та телекомунікаційної техніки. Ця нетрадиційна, відкрита форма освіти, яка ефективно діє у ряді розвинених країнах світу, відкриває широкі перспективи для індивідуалізації навчально-виховного процесу, розкриття творчого потенціалу кожного студента.

Інтерес до дистанційної форми навчання та інших інноваційних педагогічних технологій з кожним днем все більше зростає в українському суспільстві та освітянській системі. Сьогоднішній день висуває перед системою освіти нові вимоги до якості підготовки спеціалістів за дистанційною формою навчання. Все це потребує від системи освіти раціонального вибору цілей та змісту.

Сьогодні як загальна проблема підготовки спеціалістів технічного профілю у вищих навчальних закладах виступає пошук шляхів удосконалення інженерної освіти, які повинні відповідати всім вимогам XXI століття. Зв'язок проблеми з найбільш важливими науковими та практичними завданнями зумовлений тим, що від рівня інженерної освіти залежить характер загального виробництва та благополуччя населення країни.

Після приєднання України до Болонської декларації перед національною системою освіти постали проблеми відповідності якості вітчизняної вищої освіти європейським стандартам та забезпечення конкурентоспроможності наших фахівців на ринку праці. У зв'язку з цим перед системою освіти України постає завдання розробки та активного використання інноваційних методик та педагогічних технологій, впровадження яких дозволить успішно вирішувати пробле-

ми сучасної інженерної освіти.

У розділі також представлено теоретичні моделі дистанційної освіти, які передбачають, зокрема, вільне користування інформаційними ресурсами, особистісну спрямованість процесу навчання, розвиток інформаційної культури, процес постійного пошуку і змін, формування нових орієнтацій та мети, партнерство викладача та студента, відкритість освіти до майбутнього, інтеграція всіх способів освоєння світу, розвиток і введення в освітні процеси синергетичних уявлень про відкритість світу, цілісність і взаємозв'язок людини, природи і суспільства.

Аналіз процесу дистанційного навчання культурологічним дисциплінам у вищому технічному навчальному закладі дозволив виявити ряд його особливостей, а саме гнучкість, модульність, дальнодійність, асинхронність, охоплення, викладання, нову роль студента.

Слід зазначити, що традиційна форма навчання порівняно з дистанційною формою навчання культурологічних дисциплін завжди буде мати перевагу за рахунок наявності безпосереднього контакту викладача зі студентом у процесі навчання. Проте впровадження комп'ютерних технологій дає можливість переходу на якісно інший рівень навчання культурологічних дисциплін, який зумовлений новими педагогічними технологіями і методами, причому дійсно реальним та ефективним стає навчання на відстані.

Дистанційне навчання культурологічних дисциплін організується з урахуванням таких основних факторів, як свобода вибору студентом освітньої траєкторії навчальної пізнавальної діяльності; індивідуально-типологічні особливості особистості; рівень підготовленості суб'єктів дистанційного навчання; специфічний характер емоційно-інтелектуальної взаємодії суб'єктів дистанційного навчання; регіональність.

Необхідною умовою ефективною самостійної навчальної роботи студента при дистанційному навчанні культурологічних дисциплін є наявність якісного дидактичного забезпечення, впровадження комплексу різноманітних видів змістовної навчальної інформації, розроблення відповідних навчальних та робочих програм, лекцій, практичних занять, комплексних контрольних завдань, методичних рекомендацій до культурологічних дисциплін, що виконує організаційну, навчальну, контрольну, коректувальну, рефлексивну, прогностичну функції у навчальному процесі.

Головним у дистанційному навчанні культурологічних дисциплін є організація самостійної когнітивної діяльності студентів у розвиненому навчальному середовищі, що базується на комп'ютерних і телекомунікаційних технологіях. Виходячи з того, що навчання є складним, багатограним процесом, який відбувається на різних рівнях, в Інституті заочного та дистанційного навчання Національного авіаційного університету основну увагу було зосереджено на створенні комп'ютерних систем, які забезпечують сенсорне, когнітивне та інтелектуальне навчання. Підсумком цієї роботи стало створення електронних курсів з дисциплін „Культурологія” та „Українська та зарубіжна культура”.

Дистанційне навчання у вищому технічному навчальному закладі планується та здійснюється відповідно до таких особливостей: безконкурсний вступ

до університету; відкрите планування навчання; свобода вибору місця навчання.

У третьому розділі „Експериментальна перевірка ефективності процесу культурологічної підготовки майбутніх фахівців технічного профілю у вищих навчальних закладах”, під час проведення педагогічного експерименту, вивчалися теоретичні джерела з питань культурологічної підготовки майбутніх інженерів засобами дистанційного навчання, теоретико-методологічні передумови, стан досліджуваної проблеми. Одночасно вивчався і узагальнювався досвід професорсько-викладацького колективу Національного авіаційного університету, який веде викладання культурологічних дисциплін на заочній та дистанційній формах навчання, формулювалися базові теоретичні положення.

Під час проведення початкового етапу експерименту визначалися мета і завдання; формувалася гіпотеза дослідження; розроблялася концепція та визначалися теоретико-методичні засади; розроблявся план дослідження; визначався кількісний і якісний склад учасників експерименту; проводився констатуючий експеримент; аналізувалися та розроблялися основні критерії, які визначають рівень культурологічної підготовки інженера за дистанційною формою навчання; наявність умінь самостійної роботи у студентів перших курсів навчання; досліджувались мотиви вибору професії першокурсниками.

Завершальний етап педагогічного експерименту був присвячений проведенню інтегрованої обробки даних, зіставленню одержаних експериментальних результатів з метою і гіпотезою; документуванню ходу та результатів дослідження; впровадженню одержаних результатів безпосередньо у навчальний процес вищих технічних навчальних закладів; відображенню узагальнених даних теоретичного пошуку і дослідно-експериментальної роботи у навчальному посібнику „Культурологія” для технічних спеціальностей, науково-методичних статтях, рекомендаціях; визначенню перспективи подальшого дослідження цієї актуальної проблеми.

Структура і зміст культурологічної підготовки майбутніх інженерів за дистанційною формою навчання на першому адаптаційно-професійному етапі формуючого експерименту визначався завданнями підготовки студентів-інженерів до: сприйняття дисциплін гуманітарного циклу; усвідомлення особистісної системи ціннісних орієнтацій і пріоритетності гуманістичних цілей і цінностей інженерної професії; формування основ наукової культури; культури знань і навчальної праці; розуміння необхідності культурологічного аналізу освітніх явищ та представлення навчального матеріалу у контексті культури; освоєння основ цілісного сприйняття світу; адаптації до умов вищого технічного навчального закладу.

До участі у формуючому експерименті були залучені студенти першого курсу (2004 – 2005 н.р.), напрям підготовки «Будівництво», спеціальність «Автомобільні дороги та аеродроми», Інституту заочного та дистанційного навчання Національного авіаційного університету. Практичне здійснення культурологічної підготовки майбутніх інженерів за дистанційною формою навчання особистісно зорієнтованого спрямування потребує врахування реальних психофізі-

ологічних можливостей і професійної підготовленості студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Діагностика на стартовому етапі формуючого експерименту сприяла визначенню професійної придатності (спрямованість, мотивація, здібності) студентів технічного профілю і самопізнання ними особистісних ціннісних орієнтацій.

На першому етапі констатуючого експерименту було проведено анкетування студентів для визначення рівня сформованості професійного інтересу до обраної спеціальності. Його результати свідчать, що значна кількість респондентів 60% заочної та дистанційної форми навчання обрала дану спеціальність у зв'язку з продовженням сімейної традиції щодо обрання професії. Наступні 30% респондентів заочної та дистанційної форми навчання обрали дану спеціальність щоб отримати вищу технічну освіту, але дані студенти не вірять у можливість працевлаштування після завершення навчального закладу. Останні 10% опитаних студентів обрали дану спеціальність у зв'язку з тим, що працюють у даній галузі виробництва та мають бажання отримати вищу освіту з даної спеціальності.

Таким чином, узагальнення результатів констатуючого експерименту дало змогу дійти висновку, що саме врахування інтересів студентів заочної та дистанційної форми навчання до обраної спеціальності, зацікавленість в оволодінні фаховими знаннями у професійній підготовці майбутнього інженера є необхідною умовою культурологічної підготовки студентів у вищому технічному навчальному закладі.

Результати дослідження дали змогу визначити загальне ставлення студентів до культурологічної підготовки, а саме: студенти розуміють, що сучасне суспільство не може функціонувати без вивчення людиною основних етапів розвитку культури та мистецтва; збагачення людського кругозору відомими пам'ятками культури; оволодіння основними принципами людських відносин.

За допомогою анкетування було виявлено: мотиви вступу до технічного вищого навчального закладу; ставлення студентів до обраної професії; уява щодо роботи за фахом; бажання і спроможність до використання отриманих знань з гуманітарних дисциплін у загальноосвітній школі; самооцінка вмінь самостійної роботи, прагнення до самоосвіти; сформованість комунікативних компетенцій; ставлення до запропонованої методики навчання тощо.

Культурологічні знання і вміння, ціннісні орієнтації фіксувалися за допомогою тестових завдань, які були включені у загальну систему тестів, розроблених кафедрою дистанційного навчання Національного авіаційного університету. Відкритість системи професійної підготовки дає змогу вже при входженні до професії оцінити культурологічну підготовку майбутнього інженера, а далі, на наступних етапах оволодіння ціннісних орієнтацій, прослідкувати розвиток цього новоутворення.

Формування культурологічної підготовки у студентів дистанційної форми навчання здійснювалось у ході впровадження курсу «Культурологія», програма якого заснована на концепції історичних та логіко-теоретичних знань, на націо-

нальному ґрунті у підготовці інженера, що включає як професійну, так і культурологічну його підготовку.

Проведена експериментальна робота свідчить, що культурологічна підготовка майбутнього інженера засобами дистанційного навчання з вивченням дисципліни «Культурологія» є запорукою ефективності формування професійного світогляду інженера, практичного використання набутих культурологічних знань і умінь у процесі активної професійної діяльності.

Для перевірки та оцінювання ефективності експериментальної методики нами прийнято такі основні критерії рівня культурологічної підготовки студентів технічних вищих навчальних закладів: високий; середній; достатній, низький.

З метою перевірки ефективності методики культурологічної підготовки майбутніх інженерів було здійснено другий етап *констатуючого експерименту*. Ним були охоплені 150 студентів 1 курсу (2004 – 2005 н.р.) заочної форми навчання напряму підготовки "Будівництво", спеціальність "Автомобільні дороги та аеродроми" та 150 студентів 1 курсу (2004 – 2005 н.р.) дистанційної форми навчання напряму підготовки "Будівництво", спеціальність "Автомобільні дороги та аеродроми".

На цьому етапі були визначені основні критерії культурологічної підготовки студентів технічного профілю заочної та дистанційної форм навчання: рівень засвоєння знань; рівень використання знань і умінь; рівень порівняння; аналіз кожним студентом відомих цінностей культури та мистецтва; сформованість практичних умінь і навичок у студента, спрямованих на збагачення і розширення гуманітарної підготовки; сформованість творчої активності майбутніх фахівців технічного профілю; самостійність мислення та узагальнення під час аналізу культурного процесу; рівень гуманітарно-інтелектуального, духовно-естетичного виховання, патріотичних почуттів, поваги і любові до вітчизняної культури; рівень отриманих знань відповідно до навчальної програми базового курсу та використання набутих знань у гуманізації професійних знань; рівень навичок у роботі з літературою та джерелами гуманітарного напрямку.

Після вивчення повного курсу дисципліни «Культурологія» студенти контрольних та експериментальних груп пройшли контрольний зріз знань, до якого ввійшли тестові завдання, що мали на меті перевірку знань загальної проблематики з вітчизняної та світової культури.

Як показали результати контрольних тестових завдань, студенти заочної та дистанційної форми навчання виявляють зацікавленість до виконання тестових завдань, що сприяє покращенню культурологічної підготовки майбутніх інженерів.

Експериментальні групи, у яких студенти навчались на дистанційній формі навчання у регіональних центрах дистанційного навчання Національного авіаційного університету перед вивченням дисципліни "Культурологія" були забезпечені всім необхідним дидактичним матеріалом (електронний варіант конспекту лекцій, відео-лекцій, практичних занять, контрольних запитань, електронною бібліотекою з даної дисципліни, тестами до кожного розділу дисципліни) та мали змогу користуватися дидактичними матеріалами, які були розташовані

на навчальному інтернет-сайті Інституту заочного та дистанційного навчання Національного авіаційного університету.

Проаналізувавши знання, вміння і навички в контрольних і експериментальних групах в ході дослідження, ми можемо зробити такий висновок.

Перед початком експерименту рівень знань, вмінь і навичок в контрольних і експериментальних групах був однаковий.

Співставляючи результати контрольних зрізів у контрольних та експериментальних групах з дисципліни "Культурологія", ми можемо стверджувати, що підібрані групи ідентичні: успішність студентів майже не відрізняється (середній бал контрольних груп – 3,54; експериментальних груп – 3,76) (табл.1).

Таблиця 1

**Результати контрольного зрізу з дисципліни
"Культурологія" у контрольних та експериментальних групах**

№ п/п	Навчальні групи	Кількість груп	Кількість студентів	Кількість студентів, які отримали оцінки								Середній бал
				5	%	4	%	3	%	2	%	
1	Контрольні	6	150	19	12,6	51	33,8	72	48,1	8	5,5	3,54
2	Експериментальні	6	150	30	19,7	59	39,1	56	37,6	5	3,6	3,76

У ході експерименту було встановлено, що з використанням необхідних дидактичних матеріалів (електронний варіант конспекту лекцій, відео-лекцій, практичних занять, контрольних запитань, електронна бібліотека з даної дисципліни, тести до кожного розділу дисципліни) самостійна робота кожного студента за дистанційною формою навчання організована, виходячи з його індивідуальних особливостей.

Результати оцінок успішності вивчення дисципліни „Культурологія” свідчать про те, що в експериментальних групах помітне просування студентів на більш високий рівень виконання завдань, що є свідченням формування стійких інтегрованих професійних вмінь і навичок порівняно зі студентами контрольних груп (рис. 1).

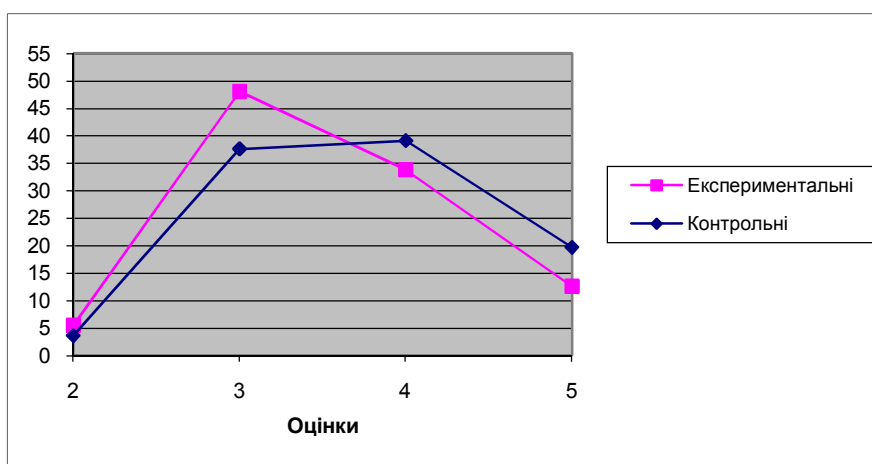

Рис. 1. Результати контрольного зрізу з дисципліни "Культурологія" у контрольних та експериментальних групах

Так, після закінчення експерименту, високий рівень культурологічної підготовки виявлено у 19,7% студентів експериментальних груп, і у контрольних груп – 12,6%. Різниця між знаннями у студентів експериментальних і контрольних груп проявляється більш переконливо, якщо врахувати, що тільки 3,6% студентів експериментальних груп мають низький рівень культурологічної підготовки, тоді як в контрольних групах таких студентів 5,5 %.

На завершальному етапі формуючого експерименту був проведений контрольний зріз для визначення рівня культурологічної підготовки майбутніх інженерів засобами заочного та дистанційного навчання. За основу визначення рівня підготовки студентів було взято високий рівень підготовки (100 – 90% - вірних відповідей на тестові запитання). Даний показник позначається символом $K_{ум}$ і визначається за формулою:

$$K_{ум} = \frac{B_{умф}}{O_{ц}} \cdot 100\%,$$

де $B_{умф}$ – фактична сума умовних балів за виконання всіх завдань, $O_{ц}$ – загально можлива кількість балів за всі виконані завдання.

Для підрахунку суми умовних балів в дослідженні було використано метод комплексного аналізу при виконанні студентами тестових завдань, що дозволило провести перевід якісних показників у кількісні за допомогою системи умовних балів. Необхідні дані та проведені нами розрахунки наведені у табл.2.

Результати комплексного аналізу, виражені у відсотках, відображають вміння і навички майбутніх інженерів, на якому сформований рівень культурологічної підготовки. Виходячи з оцінюючої шкали, згідно якої для ($K_{ум} = 100-90\%$) рівень культурологічної підготовки у студентів експериментальних груп є середнім ($K_{ум} = 88,3\%$). У студентів контрольних груп, де $K_{ум} = 78,6\%$, рівень культурологічної підготовки вважається достатнім.

Таблиця 2

Результати комплексного аналізу культурологічної підготовки у контрольних та експериментальних групах

Група	Кількість студентів	Кількість завдань, які повинні виконати студенти	Кількість завдань, які виконали студенти	$K_{ум}$
Контрольна	150	1500	1179	78,6%
Експериментальна	150	1500	1325	88,3%

Експериментальна перевірка показала, що проведення занять з дисципліни „Культурологія” на дистанційній формі навчання з використанням електронного навчально-методичного комплексу сприяє формуванню стійких професійних вмінь і навичок, Студенти експериментальних груп активно, самостійно, більш повно і творчо виконували тестові завдання. Аналіз і співставлення відповідей порівняльних груп показали, що студенти експериментальних груп глибше засвоїли матеріал, змістовно пояснювали конкретні приклади, послідовно розвивали свою думку, вміло орієнтувались у тестових завданнях. Це пояснюється тим, що застосування у самопідготовці електронних ресурсів навчання дали можливість створити необхідні умови для кожного студента інди-

відуально, віртуальному режимі, свідомо оволодіти необхідним навчальним матеріалом.

Після статистичної обробки результатів експерименту ми довели, що, хоча результати контрольних зрізів і відповідей на екзаменах в експериментальних групах були вищі за контрольні групи, відмінність показників не була суттєвою. Це означало, що запропонована частина системи навчання не впливає суттєво на результати, які ми бажали отримати, саме тому була вдосконалена методика лекційних і практичних занять з культурологічних дисциплін на дистанційній та заочній формі навчання.

Результати статистичного аналізу після проведення формуючого експерименту підтвердили ефективність щодо набуття культурологічних знань на заочній та дистанційній формі навчання (рис. 2 – 3).

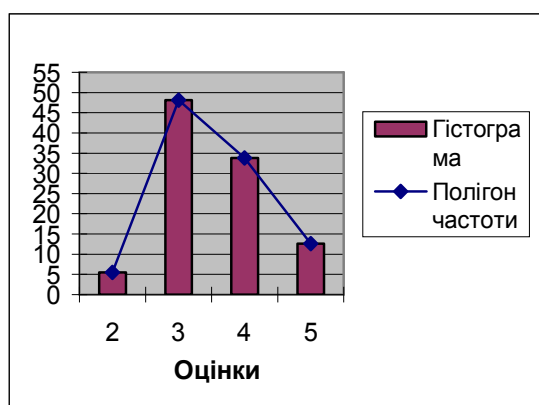

Рис. 2. Результати контрольного зрізу в контрольних групах з дисципліни "Культурологія" на заочній формі навчання

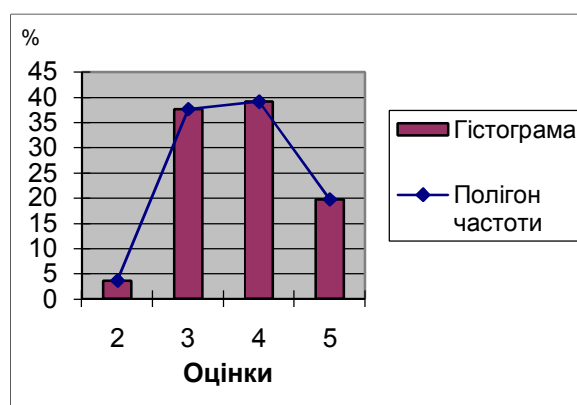

Рис. 3. Результати контрольного зрізу в експериментальних групах з дисципліни "Культурологія" на дистанційній формі навчання

Аналізуючи отримані результати, бачимо, що за всіма параметрами відмінність між дистанційною формою навчання та заочною формою навчання, відмінність між значеннями в експериментальних групах та контрольних групах підтверджують висунуту нами гіпотезу щодо умов ефективної культурологічної підготовки майбутніх інженерів у вищому навчальному закладі засобами дистанційного навчання.

В ході дослідження нами розв'язані завдання, які відповідають його меті, вивчено стан проблеми культурологічної підготовки майбутнього інженера засобами дистанційного навчання, теоретично обґрунтовані особливості культурологічної підготовки майбутніх інженерів у вищому технічному навчальному закладі, які включають цілеспрямовану орієнтацію студентів на діяльність, збалансованість загальнонаукової, загальнопрофесійної та спеціальної підготовки, а також науково обґрунтовані умови підвищення ефективності культурологічної підготовки студентів вищого технічного навчального закладу засобами дистанційного навчання.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення проблеми культурологічної підготовки майбутніх інженерів засобами дистанційного навчання, що знайшло відображення в обґрунтуванні та експериментальній перевірці. Результати дисертаційного дослідження дозволили зробити такі висновки:

1. Теоретичний аналіз філософських, психолого-педагогічних, методичних праць вітчизняних та зарубіжних науковців дає підстави стверджувати, що культурологічна підготовка майбутніх інженерів у вищому навчальному технічному закладі засобами дистанційного навчання є складною і багаторівневою педагогічною системою. Зміст цієї системи відповідає меті, завданням конкретного напрямку інженерно-педагогічної діяльності. Особливістю культурологічної підготовки майбутніх інженерів є її спрямованість на виховання професійних і загальнолюдських якостей, які дозволяють найефективніше досягати практичних результатів технічної і гуманітарної підготовки. Підготовка інженерів у вищих навчальних технічних закладах на рівні світових вимог потребує внесення істотних змін у педагогічні аспекти проблеми. Важливим напрямком цих змін є педагогічна система культурологічного навчання, виховання та розвитку студентів.

Дослідження процесу викладання культурологічних дисциплін у вищому технічному навчальному закладі дозволяє стверджувати, що використання тільки традиційних методів навчання не дає бажаних результатів. Значний об'єм, складність і різноманітність матеріалу за умови обмеженої кількості навчальних годин не дозволяє у рамках лекційних і практичних занять розвивати у студентів пам'ять, мислячі операції аналізу і синтезу, а також навчити їх використовувати необхідний культурологічний апарат. Тому методика викладання культурологічних дисциплін у межах дистанційної форми навчання суттєво впливає на формування більш високого рівня мотивації навчання, орієнтації на самостійну роботу, містить засоби навчання, і сприяє максимальному використанню групових методів діяльності студентів.

2. Розроблено та теоретично обґрунтовано зміст, форм та методи культурологічної підготовки майбутніх спеціалістів технічного профілю. Для того, щоб випускник був готовий до своєї майбутньої професійної діяльності, необхідно навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі будувати адекватно професійній діяльності спеціаліста. Для досягнення цієї цілі в процесі загальнонаукової підготовки повинна бути розроблена технологія формування професійних здібностей при вивченні культурологічних дисциплін, тобто необхідний новий підхід до самої організації навчального процесу.

Отже, культурологічна підготовка майбутніх інженерів вищого навчального технічного закладу являє собою цілісну, динамічну педагогічну систему взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів, серед яких мета, суб'єкт, об'єкт виховання, навчання і розвитку, а також зміст цієї роботи і, відповідно, методика як сукупність методів, прийомів та засобів. Але теоретичне їх опрацювання недостатнє без практичної перевірки в реальних умовах вищого навчального технічного закладу.

3. Визначено основні рівні ефективності культурологічної підготовки майбутніх спеціалістів за дистанційною формою навчання, а саме: рівень засвоєння знань; рівень використання знань і умінь; рівень порівняння; аналіз кожним студентом відомих цінностей культури та мистецтва; сформованість практичних умінь і навичок у студента спрямованих на збагачення і розширення гуманітарної підготовки; сформованість творчої активності майбутніх фахівців технічного профілю; самостійність мислення та узагальнення під час аналізу культурного процесу; рівень гуманітарно-інтелектуального, духовно-естетичного виховання, патріотичних почуттів, поваги і любові до вітчизняної культури; рівень отриманих знань відповідно до навчальної програми базового курсу та використання набутих знань у гуманізації професійних знань; рівень навичок у роботі з літературою та джерелами гуманітарного напрямку. Виходячи з визначених рівнів ефективності культурологічної підготовки майбутніх спеціалістів за дистанційною формою навчання були визначені критерії: результати виконання тестових завдань з культурологічних дисциплін; якість засвоєння знань студентами, зокрема системність, активність студентів під час навчання; рівень пізнавального мотиву; уміння узагальнювати і систематизувати знання; позитивність взаємин між викладачем та студентами. Зазначені критерії та показники взаємопов'язані і впливають один з одного.

4. У процесі формуючого експерименту доведено, що запропонована науково-методична система культурологічної підготовки майбутніх спеціалістів технічного профілю засобами дистанційного навчання є ефективною. Застосування методів навчання, зокрема впровадження навчально-методичного комплексу для дистанційної форми навчання в процесі вивчення культурологічних дисциплін сприяє усвідомленому засвоєнню теоретичного матеріалу, осмисленому використанню його в процесі тестового контролю, сприяє формуванню вмій самостійної роботи, прагненню до більш глибокого вивчення дисципліни, до самоосвіти. Крім того, під час занять у студентів дистанційної форми навчання формується мотиваційна компетенція, що спрямована на подальше набуття якісних знань із гуманітарних та спеціальних дисциплін, відбувається формування комунікативної компетенції

5. Проведена експериментальна робота свідчить, що культурологічна підготовка майбутнього інженера засобами дистанційного навчання з вивченням дисциплін „Культурологія” та „Українська та зарубіжна культура” є запорукою ефективності формування професійного світогляду спеціаліста інженера, практичного використання набутих культурологічних знань і умінь у процесі активної професійної діяльності. Результати доводять позитивний вплив культурологічної підготовки на процес навчання та показують акцентуацію на ціннісно-цільовому, змістовому, діяльнісно-творчому, особистісно-позиційному компонентах готовності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів даної проблеми. Подальшого наукового дослідження потребують питання, пов'язані з використанням специфіки фахової підготовки майбутніх інженерів у вищому навчальному закладі з урахуванням індивідуальних здібностей студентів до професійного самовдосконалення в процесі навчання на дистанційній формі; вивчення зарубіж-

ного досвіду підготовки спеціалістів технічного профілю засобами дистанційного навчання.

Основний зміст дисертації відображено у таких публікаціях:

Навчально-методичний посібник

1. Дичковський С.І., Сіверс В.А., Никоненко Т.М., Рейда О.О. та ін. Культурологія. Навчально-методичний посібник. – К.: НАУ, 2005. – 208 с.

Статті у фахових виданнях

2. Дичковський С.І., Борсук П.С. Реалізація ідей дистанційного навчання шляхом впровадження інформаційних та комунікаційних технологій у сучасній вищій школі. //Наука і сучасність. : зб. наук. праць. – К. : Логос, 2002. – Т.30. – С.27-34.

3. Дичковський С.І., Борсук П.С. Методичні засади викладання курсу “Українська та зарубіжна культура” з використанням телекомунікаційних систем у вищій школі. //Наука і сучасність. : зб. наук. праць. – К. : Логос, 2002. – Т.32. – С.23-36.

4. Дичковський С.І. Впровадження інформаційних технологій у вищій школі при викладанні курсу “Українська та зарубіжна культура” на дистанційній формі навчання. //Освіта та віртуальність. : зб. наук. праць. – Харків – Ялта: Харків, 2002. – С. 128-135.

5. Дичковський С.І. Застосування інформаційних технологій при викладанні гуманітарних наук у вищій школі. //Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – К. : НАУ, 2003. – Вип.5. – С. 40-48.

6. Дичковський С.І., Борсук П.С., Іванов С.В. Система дистанційної освіти в Україні: сучасні напрями розвитку. //Гуманітарні науки. – 2002. – № 2. – С.12-19.

7. Дичковський С.І., Борсук П.С., Іванов С.В. Модель відкритої гуманітарної освіти: реалізація нового педагогічного мислення. //Теорія та методика навчання фундамент. дисциплін у вищій технічній школі. : зб. наук. праць. – Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2003. – С.191-196.

8. Дичковський С.І., Борсук П.С., Іванов С.В. Парадигма неперервної гуманітарної освіти: методичні аспекти становлення у вищій школі. //Гуманітарні науки. – 2003. – № 1. – С.8-13.

9. Дичковський С.І., Борсук П.С., Іванов С.В. Дистанційне навчання — перший крок до віртуального університету. //Образование и виртуальность. : зб. наук. праць. – Харьков – Ялта : Харків, 2003. – Вип. 7. – С.62-69.

10. Дичковський С.І., Борсук П.С., Іванов С.В. Проблеми становлення дистанційної освіти у вищому навчальному закладі. //Образование и виртуальность. : зб. наук. праць. – Харьков – Ялта : Харків, 2004. – Вип. 8. – С.33-37.

11. Дичковський С.І., Борсук П.С., Іванов С.В. Розробка та реалізація мультимедійних навчально – методичних комплексів з гуманітарних дисциплін при дистанційній формі навчання. //Образование и виртуальность. : зб. наук. праць. – Харьков – Ялта : Харків, 2004. – Вип. 8. – С.283-286.

12. Дичковський С.І. Неперервна гуманітарна освіта - новий етап педагогічного мислення. //Гуманітарні науки. – 2004. – № 2. – С.20-29.

13. Дичковський С.І. Поглибити зміст навчального матеріалу. З практики впровадження моделі кредитно-модульної системи при викладанні дисципліни "Культурологія" у вищому технічному навчальному закладі. //Гуманітарні науки. – 2005. – № 1. – С.31-36.

14. Дичковський С.І. Дистанційна освіта: учора, сьогодні, завтра. //Шлях освіти. – 2005. – № 2. – С.26-33.

15. Дичковський С.І., Русакова Т.І. Кредитно-модульна система як уособлення підсумку контролю знань у моделі Болонського процесу (на прикладі викладання дисципліни "Культурологія"). //Вісник Національного авіаційного університету. Філософія, культурологія.: Зб. наук. праць. – К. : НАУ, 2005. – № 1. – С. 181-185.

16. Дичковський С.І. Критерії ефективності культурологічної підготовки майбутніх інженерів за дистанційною формою навчання. //Гуманітарні науки. – 2006. – № 1. – С.56-62.

17. Дичковський С.І. Історичний аспект культурологічної підготовки спеціалістів технічного профілю у вищому навчальному закладі. //Гуманітарні науки. – 2007. – № 2. – С.93-106.

18. Дичковський С.І., Уваркіна О.В. Педагогічні умови оптимізації та підвищення ефективності культурологічної підготовки майбутніх інженерів засобами дистанційного навчання. //Гуманітарні науки. – 2008. – № 1. – С.18-26.

Матеріали конференцій

19. Дичковський С.І. Активація вивчення гуманітарних дисциплін засобами дистанційного навчання // Проблеми та шляхи розвитку вищої технічної освіти: Матеріали VI Міжнар. наук.-техн. конф. К., 6 – 7 червня 2002 р. – К., 2002. – С. 205-208.

20. Дичковський С.І., Борсук П.С. Світ освіти в режимі on line // Актуальные вопросы совершенствования подготовки конкурентоспособных специалистов в новых социально-экономических условиях: Матеріали IX Міжнар. наук.-метод. конф. Севастополь, 18 – 20 вересня 2002 р. – Севастополь, 2002. – С. 108-113.

21. Борсук П.С., Іванов С.В., Дичковський С.І. Психолого-педагогічні аспекти по запровадженню комп'ютерних технологій навчання // Комп'ютерні технології навчального призначення в хімії: Матеріали VI Укр. наук.-методич. конф. Донецьк, 22–24 квітня 2003 р. – Донецьк, 2003. – С. 25.

22. Дичковський С.І., Іванов С.В., Борсук П.С. Концептуальні засади та перспективи розвитку дистанційного навчання в Україні // Вища освіта в XXI столітті: Інформація – Комунікація – Мультимедіа: Матеріали X ювілейної міжнар. наук.-метод. конф. Севастополь, 17 – 19 вересня 2003 р. – Севастополь, 2003. – С. 149-151.

23. Дичковський С.І., Борсук П.С. Викладання культурологічних дисциплін у системі відкритої освіти //Культурологічні засади технічного та промислового дизайну у системі суспільних відносин: Матеріали I науково-практичної конференції. – К. 12 – 14 квітня 2004 р. – К., 2004. – С.62-64.

24. Дичковський С.І., Борсук П.С., Іванов С.В. Проблеми становлення ди-

станційної освіти у вищому навчальному закладі (на прикладі викладання культурологічних дисциплін) //Комп'ютерна підтримка навчальних дисциплін у середній і вищій школі : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Луганськ, 15 – 18 листопада 2004 р. – Луганськ, 2004. – С.34-37.

25. Дичковський С.І., Іванов С.В., Борсук П.С. Основні принципи роботи системи дистанційного навчання в Україні // Безперервна освіта: реалії та перспективи: Матеріали II Всеукраїнської науково-методичної конференції. – Івано-Франківськ, 11 – 13 лютого 2004 р. – Івано-Франківськ, 2004. – С.159-162.

26. Дичковський С.І., Іванов С.В., Борсук П.С. Розробка мультимедіа - курсів з культурологічних дисциплін для дистанційної форми навчання у вищому технічному навчальному закладі // Безперервна освіта: реалії та перспективи : Матеріали II Всеукраїнської науково-методичної конференції. – Івано-Франківськ, 11 – 13 лютого 2004 р. – Івано-Франківськ, 2004. – С.162-165.

27. Дичковський С.І. Педагогічні засади культурологічної підготовки майбутніх інженерів засобами дистанційного навчання // Полікультуротворча діяльність 2005: Матеріали III між нар. наук. - практ. конф. – К., 3 – 4 жовтня 2005 р. – К., – С. 3-9.

28. Дичковський С.І., Уваркіна О.В. Культурологічна підготовка спеціалістів технічного профілю у вищому навчальному закладі засобами дистанційного навчання // Якісна освіта XXI століття: проблеми і пошуки. : Матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції. – Донецьк., 14 березня 2009 р. – Донецьк., 2009. – Т. 2. – С.171-176.

АНОТАЦІЇ

Дичковський С.І. Педагогічні засади культурологічної підготовки майбутніх інженерів засобами дистанційного навчання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ, 2009.

Дисертацію присвячено дослідженню актуальної проблеми культурологічної підготовки майбутніх інженерів засобами дистанційного навчання, що є важливим напрямком щодо впровадження змісту, форм та методів культурологічної підготовки майбутніх інженерів у вищому технічному навчальному закладі.

У дисертації удосконалено зміст освіти та принципи підготовки спеціалістів технічного профілю засобами дистанційного навчання. Визначено критерії ефективності культурологічної підготовки майбутніх спеціалістів технічного профілю за дистанційною формою навчання.

Розроблено та впроваджено мультимедійні навчально-методичні комплекси з культурологічних дисциплін. Експериментально перевірено ефективність функціонування системи дистанційного навчання у вищому технічному навчальному закладі при вивченні культурологічних дисциплін.

Ключові слова: дистанційне навчання, культурологічна підготовка, інженер, вищий технічний навчальний заклад, мультимедійний навчально-

методичний комплекс, тьютор, педагогічна модель.

Dychkovsky S.I. Pedagogical principles of cultural studies preparation of the future engineers by means of distance education. The manuscript.

The dissertation on the receipt of a scientific degree of the candidate of pedagogical sciences after speciality 13.00.04 – theory and methods of vocational education - National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, 2009.

The dissertation is devoted to research of an actual problem to pedagogical principles of cultural studies preparation of the future engineers by means of distance education, which is important direction concerning introduction of the content, forms and methods of cultural studies preparation of the future engineers in higher technical educational establishment.

In the dissertation the content of education and the principles of preparation of specialists of technical type are improved by means of distance education. The criteria of efficiency of cultural studies preparation of the future specialists of technical type at distance form of education are defined.

Multimedia educational-methodical complexes of cultural studies disciplines are developed and introduced. Efficiency of functioning of the system of distance education in higher technical educational establishment is experimentally tested at studying of cultural studies disciplines.

Keywords: the distance education, the cultural studies preparation, an engineer, the higher technical educational establishment, the multimedia educational-methodical complex, the tutor, the pedagogical model.

Дычковский С.И. Педагогические основы культурологической подготовки будущих инженеров средствами дистанционного обучения. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев, 2009.

Диссертация посвящена решению актуальной проблемы культурологической подготовки будущих инженеров средствами дистанционного обучения.

В диссертации усовершенствованы содержание образования и принципы подготовки специалистов технического профиля средствами дистанционного обучения. Определены критерии эффективности культурологической подготовки будущих специалистов технического профиля на дистанционной форме обучения.

Разработаны и внедрены мультимедийные учебно-методические комплексы по культурологическим дисциплинам, экспериментально показана эффективность функционирования системы дистанционного обучения в высшем техническом учебном заведении при изучении этих дисциплин.

В работе проанализирована специфика преподавания культурологических дисциплин в высшем техническом учебном заведении, которая позволяет утверждать, что использование только традиционных методов обучения не дает

желаемых результатов. Большой объем, сложность и разнообразие материала при условии ограниченного количества учебных часов не позволяет в рамках лекционных и практических занятий развивать у студентов память, мыслительные операции анализа и синтеза, а также научить их использовать необходимый культурологический аппарат. Поэтому методика преподавания культурологических дисциплин студентам дистанционной формы обучения в значительной степени влияет на формирование более высокого уровня мотивации обучения, ориентации на самостоятельную работу, содержит средства обучения, и содействует максимальному использованию групповых методов обучения студентов.

В диссертации разработаны и теоретически обоснованы содержание, формы и методы культурологической подготовки будущих инженеров, которые внедрены на кафедре дистанционного обучения Национального авиационного университета в ходе опытно – экспериментальной работы.

Содержание и организационно-методическое обеспечение этого процесса определены с учетом возможностей создания целостной педагогической системы дистанционного обучения культурологических дисциплин, поскольку только такой системе присущи педагогические условия, которые способствуют эффективности подготовки будущих инженеров.

В ходе формирующего эксперимента доказана эффективность предложенной научно-методической системы культурологической подготовки будущих специалистов технического профиля средствами дистанционного обучения. Использование методов обучения, в частности, внедрение учебно-методического комплекса для дистанционной формы обучения, в процессе изучения культурологических дисциплин способствует осознанному усвоению теоретического материала, осмысленному использованию его в процессе тестового контроля, способствует формированию умений самостоятельной работы, стремлению к более глубокому изучению дисциплины, к самообразованию. Кроме того, во время занятий у студентов дистанционной формы обучения формируется мотивационная компетенция, которая направлена на дальнейшее получение качественных знаний по гуманитарным и специальным дисциплинам, происходит формирование коммуникативной компетенции.

Культурологическая подготовка инженеров высшего технического учебного заведения средствами дистанционного обучения представляет собой целостную, динамичную педагогическую систему взаимосвязанных элементов, среди которых цель, субъект, объект воспитания, обучения и развития, а также содержание и соответственно методика обучения, как совокупность методов, приемов и средств.

Ключевые слова: дистанционное обучение, культурологическая подготовка, инженер, высшее техническое учебное заведение, мультимедийный учебно-методический комплекс, тьютор, педагогическая модель.